

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU NIEMUCHOMEGO NIEWPISANEGO DO REJESTRU ZABYTKÓW

1. Nazwa

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY

2. Czas powstania

1208 r./ XIX w.

3. Miejscowość

J A Ż W I N Y

4. Adres (ulica, nr posesji)

OBSZAR WSI

5. Przynależność administracyjna

Województwo dolnośląskie

Powiat trzebnicki

Gmina Trzebnica

6. Współrzędne geograficzne

51°22'02"N 17°08'02"E

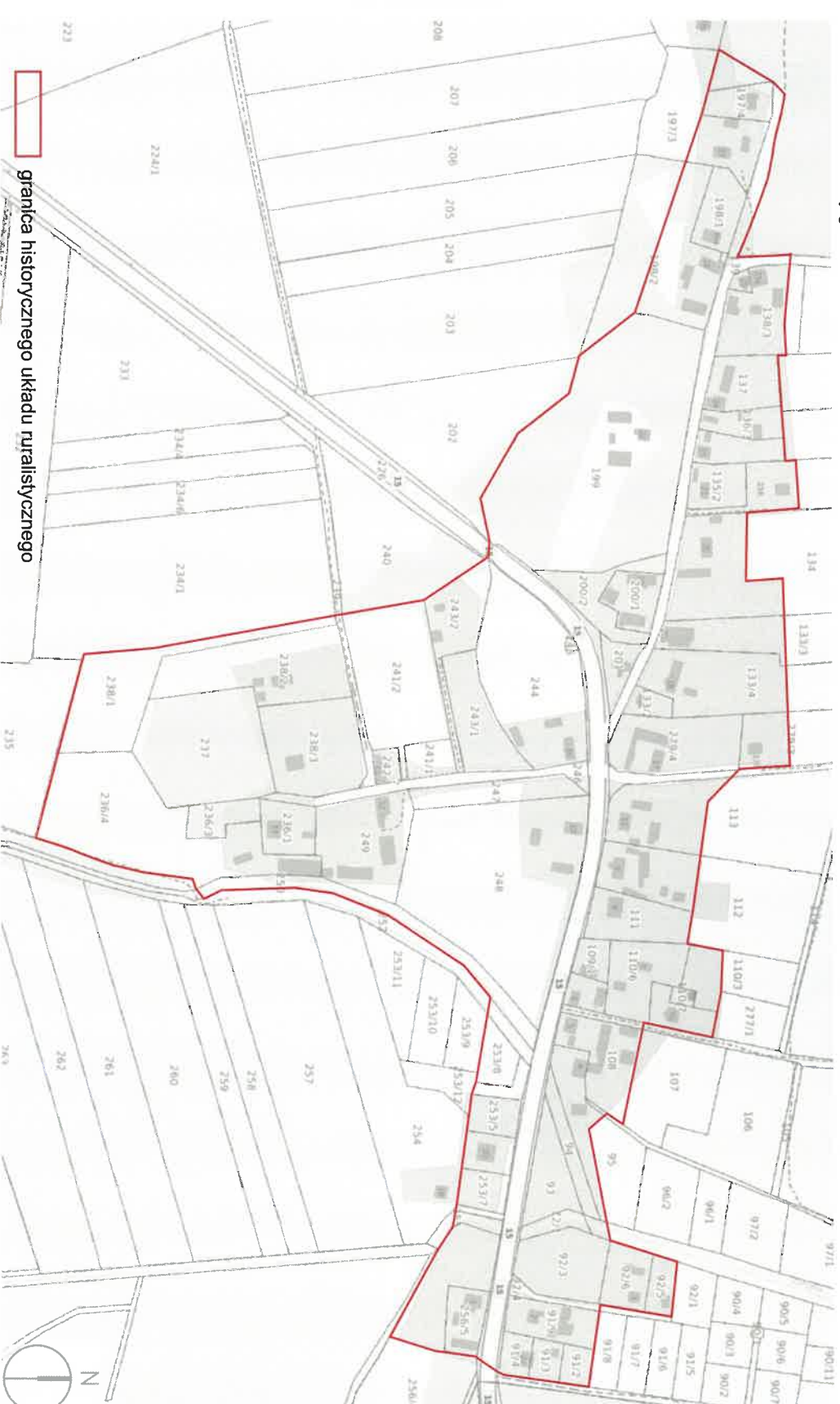
7. Użytkowanie obecne

MIESZKALNE, ROLNICZE

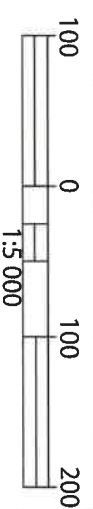
8. Stan zachowania

2

9. Materiały graficzne

 granica historycznego układu ruralistycznego

10. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie

Nazwa wsi:

1208 r. Yazwini, 1218 r. Jazujini, 1245 r. Lazmm, 1711 – 1945 Werndorf

Nazwa wsi pochodzi od staropolskiego określenia topograficznego jaźwa – jama, nora. Nazwa niemiecka zawiera w członie imię właściciela wsi – Wernera.

Historia wsi:

Pomimo dokumentacji wczesnośredniowiecznej, gdzie wzmiankuje się nazwę wsi, brak jest jakichkolwiek informacji na jej temat do XVI w. Na pewno w 1595 nie istniała tutaj siedziba rycerska, która powstała później, wymieniana jako dobra rycerskie z Bukowcem i Kałowem. Pierwszym wzmiankowanym właścicielem był w latach 1664-1696 Philipp Rudolf von Salisch, kolejno do Carla Philippa a w latach 1730-1744 ostatnim na włościach z rodziny był Adam Rudolph. Od II poł. XVIII w. do początku wieku XX miejscowość przechodziła z rąk do rąk, były to rody Kohl (1744-1754), zu Holm und Tecklenburg (1754-1767, von Schelih (1767-1770), krótko von Heimrich i Clara von Darcy z domu Langwiskel. W tym czasie na obszarze wsi znajdowała się siedziba właściciela, folwark, 24 zagrody kmiecie, a zamieszkiwało ją 154 osoby wyznania ewangelickiego. W XIX w. majątek nie pozostał w na dłużej u żadnego z właścicieli, zmieniali się bowiem dzwiewięciokrotnie, w I połowie byli to Lindliner, Neugebauer, Küstner, za Ottona von Dresky majątek liczył młyn, browar, gorzelnię i szpital ortopedyczny lub sanatorium. Liczba ludności wynosiła 224 osoby, wynik ten został przekroczony jedynie w latach 30. XX w. Następnie dobra podzielono, właścicielką części stała się Friderika Julianna Bertram, jej córka w 1861 r. odsprzedała ziemię Hugonowi von Niebelschützowi, następnie majątek posiadał Hermann Boldt, Hans Lipinsky i Ernst Neumann. W latach 1902 - 1945 Jaźwiny stanowiły własność Wolfa von Loebecka. Wieś jako zespół przestrzenny nigdy nie posiadał rozwiniętej zabudowy, nieliczne domki ulokowane były w części północnej wzdłuż ulicy, wokoło porastana przez lasy. Południowa odnoga tworzyła rozwidlenie, pomiędzy którym zawarto folwark. Od południowej strony do niego przylegał obszar obsadzony wzdłuż granic cennymi gatunkowo drzewami liściastymi. Pierwotnie niedaleko zakomponowanej zieleni usytuowano siedzibę dworską. Z czasem obszar stał się uczęszczany przez kuracjuszy, a tereny zielone stanowiły element programu rekonwalescencji w sanatorium.

Stanowiska AZP:

Brak zlokalizowanych stanowisk AZP w obrębie wsi.

Postulaty:

zachowanie i rewaloryzacja historycznego układu przestrzennego wsi, ochrona zespołu folwarcznego poprzez zachowanie obiektów a także odtworzenie zabudowy w historycznej lokalizacji, utrzymanie zabudowy wsi o charakterze ulicówki, ochrona zadrzewienia na tyłach folwarku oraz wzdłuż jego dawnych granic, zachowanie cieków wodnych, zasilających dawne stawy folwarczne, stosowanie tradycyjnych form, materiałów, dyspozycji elementów zewnętrznych na elewacjach itp.,

Istniejące zagrożenia:

degradacja założenia folwarcznego, wprowadzanie zabudowy nie uwzględniającej związków przestrzennych, rozbórka i przekształcanie obiektów historycznych, wykorzystywanie niezgodnych z tradycją form i materiałów przy remontach i przebudowach obiektów, wprowadzanie zabudowy w miejscach pierwotnie przeznaczonych na rolę

Źródła:

Dąbrowski D., Pałace Dolnego Śląska. Powiat Trzebnicki. Gmina Trzebnica i Zawonia, Wydawnictwo CM, Warszawa, 2020, s. 115
Regionalny Ośrodek Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego we Wrocławiu, Wytyczne konserwatorskie do planu zagospodarowania przestrzennego gminy Trzebnica, Wrocław 1992 r.

10. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie

Nazwa wsi:

1208 r. Yazwini, 1218 r. Jazujini, 1245 r. Lazmm, 1711 – 1945 Werndorf

Nazwa wsi pochodzi od staropolskiego określenia topograficznego jaźwa – jama, nora. Nazwa niemiecka zawiera w członie imię właściciela wsi – Wernera.

Historia wsi:

Pomimo dokumentacji wczesnośredniowiecznej, gdzie wzmiankuje się nazwę wsi, brak jest jakichkolwiek informacji na jej temat do XVI w. Na pewno w 1595 nie istniała tutaj siedziba rycerska, która powstała później, wymieniana jako dobra rycerskie z Bukowcem i Katowem. Pierwszym wzmiankowanym właścicielem był w latach 1664-1696 Philipp Rudolf von Salisch, kolejno do Carla Philippa a w latach 1730-1744 ostatnim na włościach z rodziny był Adam Rudolph. Od II poł. XVIII w. do początku wieku XX miejscowość przechodziła z rąk do rąk, były to rody Kohl (1744-1754), zu Holm und Tecklenburg (1754-1767, von Schelih (1767-1770), krótko von Heimrich i Clara von Darcy z domu Langwiskel. W tym czasie na obszarze wsi znajdowała się siedziba właściciela, folwark, 24 zagrody kmiece, a zamieszkiwało ją 154 osoby wyznania ewangelickiego. W XIX w. majątek nie pozostał w na dłużej u żadnego z właścicieli, zmieniali się bowiem dziesięciokrotnie, w I połowie byli to Lindliner, Neugebauer, Küstner, za Ottona von Dresky majątek liczył młyn, browar, gorzelnię i szpital ortopedyczny lub sanatorium. Liczba ludności wynosiła 224 osoby, wynik ten został przekroczony jedynie w latach 30. XX w. Następnie dobra podzielono, właścicielką części stała się Friderika Julianna Bertram, jej córka w 1861 r. odsprzedała ziemię Hugonowi von Niebelschützowi, następnie majątek posiadał Hermann Boldt, Hans Lipinsky i Ernst Neumann. W latach 1902 - 1945 Jaźwiny stanowiły własność Wolfa von Loebecka. Wieś jako zespół przetrzynny nigdy nie posiadał rozwiniętej zabudowy, nieliczne domki ulokowane były w części północnej wzdłuż ulicy, wokoło porastana przez lasy. Południowa odnoga tworzyła rozwidlenie, pomiędzy którym zawarto folwark. Od południowej strony do niego przylegał obszar obsadzony wzdłuż granic cennymi gatunkowo drzewami liściastymi. Pierwotnie niedaleko zakomponowanej zieleni usytuowano siedzibę dworską. Z czasem obszar stał się uczęszczany przez kuracjuszy, a tereny zielone stanowiły element programu rekonwalescencji w sanatorium.

Stanowiska AZP:

Brak zlokalizowanych stanowisk AZP w obrębie wsi.

Postulaty:

zachowanie i rewaloryzacja historycznego układu przestrzennego wsi, ochrona zespołu folwarcznego poprzez zachowanie obiektów a także odwołanie zabudowy w historycznej lokalizacji, utrzymanie zabudowy wsi o charakterze ulicówki, ochrona zadrzewienia na tyłach folwarku oraz wzdłuż jego dawnych granic, zachowanie cieków wodnych, zasilających dawne stawy folwarczne, stosowanie tradycyjnych form, materiałów, dyspozycji elementów zewnętrznych na elewacjach itp.,

Istniejące zagrożenia:

degradacja założenia folwarcznego, wprowadzanie zabudowy nie uwzględniającej związków przestrzennych, rozbórka i przekształcanie obiektów historycznych, wykorzystywanie niezgodnych z tradycją form i materiałów przy remontach i przebudowach obiektów, wprowadzanie zabudowy w miejscach pierwotnie przeznaczonych na rolę

Źródła:

Dąbrowski D., Pałace Dolnego Śląska. Powiat Trzebnicki. Gmina Trzebnica i Zawonia, Wydawnictwo CM, Warszawa, 2020, s. 115

Regionalny Ośrodek Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego we Wrocławiu, Wytyczne konserwatorskie do planu zagospodarowania przestrzennego gminy Trzebnica, Wrocław 1992 r.